

ارائه الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی

غلامحسین رضایت^۱

فیض اله مرادیان^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۷/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۸/۱۸

چکیده

حفاظت اطلاعات در دین مبین اسلام از جایگاه و منزلت بالایی برخوردار بوده و در سیره حکومتی پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و اله و سلم و حضرت علی علیه السلام و دیگر معصومین علیهم السلام وجود حفاظت اطلاعات، جهت مقابله با فعالیت‌های جاسوسی دشمن و صیانت امنیتی از قلمرو حکومتی‌شان و برقراری امنیت مطلوب، ضروری دانسته‌اند و با در دستور کار قرار دادن حفاظت اطلاعات تهاجمی و نفوذ دادن عناصر اطلاعاتی مورد اعتماد خود به محیط امنیتی دشمن، به موقع تهدیدهای دشمن را خنثی و بی‌خاصیت ساخته‌اند. این پژوهش باهدف تدوین الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) انجام شد. پژوهش از نوع تحقیق توسعه‌ای و دارای یک سؤال اصلی و چهار سؤال فرعی بود و برای تحلیل داده‌های تحقیق از روش تحقیق «تحلیل محتوای کیفی» استفاده شد. مواد و محتوای مورد استفاده در این پژوهش تعداد ۴۷۵ فرمان یا تدبیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بوده که در گام نخست با بهره‌گیری از روش «تکوین استقرایی مقوله‌ها» و با تحلیل محتوای دقیق فرامین و تدابیر، تعداد ۶۹۴ مقوله استخراج شد. در گام دوم پس از ویرایش و پالایش مقوله‌ها، تعداد مقوله‌ها به ۲۵۲ مقوله کاهش داده شد. در گام سوم برای احصاء شاخص‌ها، ۱۴۰ شاخص استخراج شد. در گام چهارم از طریق خبرگی، تعداد ۲۳ مؤلفه استخراج شد؛ و در نهایت مؤلفه‌هایی که دارای مفاهیم مشترک و مشابه بودند در ذیل یک طبقه سازمان‌دهی شدند و تعداد ۶ بعد شامل مأموریت، ساختاری، مدیریت و رهبری، نظامات، منابع انسانی و فرهنگی استخراج شد.

واژه‌های کلیدی: الگو، فرماندهی و مدیریت، گفتمان ولایت فقیه، نیروهای مسلح، حفاظت اطلاعات

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین (علیه السلام)

^۲ دانشجوی دوره دکتری امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه:

از اهداف والای انبیاء و رهبران الهی به ویژه پیامبر اسلام صلی الله علیه واله و سلم پیش بینی نظامی مناسب، بر پایه وحی و نبوت برای پیاده سازی احکام الهی، سعادت و به تکامل رساندن بشر به عنوان خلیفه الهی است. امام خمینی (رحمه الله علیه) علیه با اشاره به ماهیت و کیفیت قوانین اسلام و ضرورت استمرار اجرای احکام، سنت و رویه پیغمبر اکرم صلی الله علیه واله و امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمایند: با دقت در ماهیت و کیفیت احکام شرع درمی یابیم که اجرای آن ها و عمل به آن ها مستلزم تشکیل حکومت است و بدون تأسیس یک دستگاه عظیم و پهناور ... نمی توان به وظیفه ی اجرای احکام الهی عمل کرد. (امام خمینی (رحمه الله علیه)، ۱۳۸۱: ۲۵-۱۷)

نکته بعدی اشاره به ماهیت رسالت انبیاء است که بر اساس مبارزه با ظلم و کفار و نفی هرگونه ستمگری، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت های استعمارگر استوار بوده و همین امر موجب شده تا طیف گسترده ای از دشمنان و تهدیدات در مقابل آن ها صف آرایی و با آن ها به مخالفت پردازند. موضوع بعدی لزوم وجود صیانت و حفاظت از نظام اسلامی است که در آموزه های دینی و سیره معصومین علیهم السلام و آراء و اندیشه متفکرین اسلامی در موارد متعددی بر صیانت و پاسداری از آن تأکید کرده اند. حفظ نظام اسلامی مستلزم شکل گیری نیروهای مسلح و سازمان ها و نهادهای امنیتی است. شکل گیری آن ها برای بقاء ارزش ها و صیانت از سرزمین اسلامی مهم تلقی شده اند و به عنوان «دژ امنیت ملی» (امام خامنه ای، ۱۳۸۷ / ۲ / ۱۲) در افزایش اقتدار دفاعی و بازدارندگی و پاسخگویی مؤثر به تهدیدها و تأمین منافع ملی و امنیت عمومی از اهمیت بالایی برخوردارند. همچنین وجود سازمان ها و نهادهای امنیتی برای حفظ نظام اسلامی از توطئه و دسیسه های آشکار و پیچیده دشمنان داخلی و خارجی و مقابله با توطئه ها و جلوگیری از نفوذ و یا ایجاد اختلال توسط آن ها؛ ضرورت عقلی و شرعی دارد. از جمله سازمان هایی که مسئولیت حفاظت از اطلاعات و اسرار نظام را به عهده دارد و با تمهیدات امنیتی مانع نفوذ عناصر بیگانه و دشمن در ارکان حکومتی، نظامی و یا سازمان های اطلاعاتی خودی می گردند، حفاظت اطلاعات است که هم سیره پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه واله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام و هم در آراء و اندیشه های حضرت امام خامنه ای (مدظله العالی) نشان می دهد که بر رعایت مسائل حفاظتی و امنیتی اهتمام داشته اند و با تمهیدات حفاظتی ضریب امنیت ملی خویش را ارتقاء بخشیده و دشمنان را از دسترسی به اطلاعات مهم و ارزشمند ناکام ساخته اند؛ بنابراین در گفتمان

اسلامی و اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) حفاظت اطلاعات از جایگاه ممتازی برخوردار بوده و الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات به تأسی از ساختار امنیتی اسلام و نظام اسلامی در همه سطوح و ابعاد می‌بایست، توحید محور و ماده‌ی اصلی آن «ایمان به خدا و غیب» و قالب و صورت آن «شریعت اسلامی» باشد. (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۳/۰۳/۱۴)

بیان مساله و اهمیت تحقیق:

تاکنون در خصوص حفاظت اطلاعات با تکیه بر آموزه‌های اسلامی و آراء، تدابیر و رهنمودهای امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) الگوی راهبردی جامع و مناسبی ارائه نشده و کمبود چنین الگوی راهبردی باعث می‌شود تا بخش‌های مختلف حفاظت اطلاعات نتوانند از آموزه‌های اسلامی و فرمان‌ها و تدابیر مقام معظم رهبری در تقویت عملکرد حفاظت اطلاعات به صورت بهینه استفاده نمایند. علاوه بر این، مطالعات به‌عمل آمده نشان داد با وجود اینکه بعد از انقلاب اسلامی ایران در خصوص مباحث نظری و ادبیات مرتبط با حفاظت اطلاعات اقدامات قابل توجهی صورت گرفته است لیکن هنوز در مباحث و مبانی نظری آن، نگاه عرفی گرایانه و مبتنی بر اصول و قواعد و ارزش‌های حاکم بر فرهنگ غرب وجود دارد که این الگو با اصول و ارکان امنیتی حاکم بر گفتمان نظام اسلامی در تعارض است. همچنین مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص مسائل عملکردی و رفتاری سازمان‌های حفاظت اطلاعات دارای دغدغه‌هایی هستند و به‌طور مکرر آن‌ها را بیان فرموده‌اند و لازم است در چارچوب الگوی راهبردی مناسبی ارائه شود بنابراین مهم‌ترین سندی که می‌تواند به‌طور مستمر سازمان‌های حفاظت اطلاعات را پویا و روزآمد سازد، وجود الگوی راهبردی برگرفته از فرمان‌ها و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است. با توجه به توضیحات فوق، مسئله اصلی تحقیق حاضر: خلاء وجود الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی برگرفته از اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است.

دستیابی به الگوی برآمده از دیدگاه‌های کلان و راهبردی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و تدوین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های حفاظت اطلاعات اسلامی؛ تمرکز بر اهداف و راهبردهای دشمن و افزایش دستاوردهای آن‌ها در مقابله با رخنه و نفوذ دشمن، استفاده از نتایج پژوهش در فرایندهای برنامه‌ریزی و کمک به ارتقاء سطح کارایی و کارآمدی مجموعه سازمان‌های حفاظت اطلاعات

اهمیت تحقیق بوده و اجرایی نشدن بخشی از دغدغه‌ها و مطالبات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مجموعه حفاظت اطلاعات؛ ضعف تمرکز بر اهداف و راهبردهای دشمن و کاهش دستاوردهای آن‌ها در مقابله با رخنه و نفوذ دشمن، ضعف برنامه‌ریزی‌های کلان در کلیه سطوح سازمان بر اساس فرمان‌ها و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و پرداختن به امور غیرضروری؛ ضرورت پژوهش بود.

از این رو پژوهش دارای یک هدف اصلی تحت عنوان: طراحی الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و سه هدف فرعی: شناسایی ابعاد الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر، فرامین و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و شناسایی شاخص‌های الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر، فرامین و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بود که به منظور دستیابی به اهداف فوق یک سؤال اصلی با عنوان:

الگوی راهبردی مناسب برای حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام است؟ و سه سؤال فرعی:

ابعاد الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی مبتنی بر اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟

مؤلفه‌های الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟

شاخص‌های الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟ مورد مطالعه قرار گرفت.

مبانی نظری پژوهش:

ریشه واژه حفاظت از «حفظ» و به معنی نگهداری، پوشاندن و حفظ کردن است. در زبان فارسی

نیز حفظ به معنای نگاهداری

کردن، نگاه بانی کردن، سر نگه داشتن (معین، ۱۳۷۱: ۱۳۶۲) ذکر شده است. در زبان انگلیسی لغت

حفظ با تعابیر مختلف از جمله «Secure» به معنای امنیت، ایمنی و مصونیت بیان شده است. (آریانپور، ۱۳۶۹: ۴۹۵۳) از نظر اصطلاحی برداشت‌های متفاوتی از مفهوم حفاظت وجود داد و موضوعات حفاظتی دارای تنوع گسترده و وسیعی است به طوری که هر امر مهم و ارزشمندی می‌تواند به‌عنوان یک موضوع حفاظتی مطرح گردد ولی با نگاه سازمانی تعریفی که در اساسنامه سازمان‌های حفاظت اطلاعات بیان شده، عبارت از: سازمان‌های حفاظت اطلاعات، سازمان‌هایی هستند با سلسله‌مراتب مستقل و متمرکز در تابعیت فرماندهی معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) و وابسته به نیروهای مسلح که به منظور حفظ وصیانت کارکنان، اطلاعات، اسناد، مدارک، اماکن، تأسیسات، وسایل و تجهیزات و امنیت مخابرات (با رعایت اصل ۱۵۶ قانون اساسی) و پیش‌گیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن فعالیت‌های براندازی، جاسوسی، خرابکاری، موارد ایجاد نارضایتی، نفوذ جریان‌های سیاسی در محدوده کارکنان نظامی و انتظامی، محیط‌های نظامی و انتظامی و سازمان‌های وابسته به آن‌ها، شکل گرفته‌اند. (صالحی، ۱۳۹۰: ۱۲) نکته بعدی مفهوم حفاظت اطلاعات اسلامی است که منظور از آن سازمانی است که مأموریت مقابله با جاسوسی، براندازی، خرابکاری و نفوذ عوامل داخلی و خارجی دشمن و ایجاد امنیت پایدار برای کارکنان و مأموریت نیروهای مسلح بر مبنای اصول لازم‌الرعایه و موازین شرعی به عهده دارد. (دفتر سیاست‌گذاری، ۱۳۹۳: ۲۶)

فلسفه وجودی حفاظت اطلاعات در نظام اسلامی

مقابله با فعالیت‌های اطلاعاتی دشمن و مراقبت وصیانت امنیتی از حوزه خودی، فلسفه وجودی حفاظت اطلاعات در نظام اسلامی است؛ به طوری که در حوزه دشمن: نیل به اشراف اطلاعاتی، رصد و دستیابی به اهداف، راهبردها، برنامه‌ها، روش‌ها و ابزارهای دشمن؛ و اختلال و انحراف در ارزیابی، تحلیل و اقدام سرویس‌های اطلاعاتی حریف و دشمن و عملیات تهاجمی نظیر دویل، نفوذ، فریب، عملیات روانی و ... باید به‌طور مستمر و دائمی در دستور کار حفاظت اطلاعات باشد. و در حوزه خودی: با جمع‌آوری و پردازش اطلاعات، طرح‌ریزی و انجام اقدامات امنیتی و حفاظتی، پیش‌بینی، پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی نمودن توطئه‌ها و فعالیت‌های جاسوسی، براندازی، خرابکاری در سطح حوزه مأموریتی، واپایش امنیتی، بررسی و ریشه‌یابی، سطح‌بندی و اولویت‌بندی مستمر تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها و برنامه‌ریزی برای کنترل و نظارت، کاهش و رفع آن‌ها، به مراقبت وصیانت امنیتی به پردازد. در نمودار شماره یک، فلسفه وجودی دستگاه حفاظت اطلاعات در ترسیم شده است.

هدف حفاظت اطلاعات اسلامی

امنیت به عنوان یکی از مهم ترین نیازهای بشر همواره مهم بوده و تامین آن در مناسبات و روابط افراد پیوند ناگسستنی با ماهیت هستی شناسی انسان ها داشته است. امنیت بالاترین نعمت است. قرآن کریم فرموده: *وَ اغْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاءً فَالَّفَ...؛* امنیت و آرامش بالاترین نعمت الهی است. خدای متعال، نعمت «امنیت» را بر عبادت مقدم داشته و فرموده است: *لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُوْلَهُ بِالرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ اِنْ شَاءَ اللَّهُ اٰمِنِيْنَ مُحَلِّقِيْنَ رُؤُسِكُمْ وَ مُقَصِّرِيْنَ لَا تَخَافُوْنَ. وَ نِيْزِ فَرَمُوْهُ: وَ عَدَلَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوْا الصّٰلِحٰتِ لِيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِيْنَهُمُ الَّذِي رَسُوْلًا ارْتَضَى لَهُمْ وَ لِيَبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اٰمِنًا يَّعْبُدُوْنَنِيْ لَا يَشْرِكُوْنَ بِيْ شَيْئًا وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ** *وَ اَقِيْمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ اطِيعُوا لِعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ.* در این دو آیه شریفه، خدای متعال ابتدا امنیت و سپس عبادت را مطرح کرده است. هدف حکومت صالحان، تأمین امنیت است. انبیاء علیهم السلام برای برقراری قسط و عدل آمده‌اند و قسط و مساوات و انصاف و قانون از مهم ترین ارکان امنیت به شمار می‌رود. (عابدی، ۱۳۹۰: ۶۶) مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) با توجه به کلام امیرالمؤمنین ^{علیه السلام} در نامه ۵۳: نیروهای مسلح را به حصار و بارو (حصون الرعیه) تشبیه کرده و می‌فرماید نیروهای مسلح مثل باروی مستحکمی از امنیت و آسایش ملت را حراست می‌کند و سازمان های حفاظت اطلاعات هم حصارها و باروهای محکم پیرامون نیروهای مسلح هستند یعنی امنیت جامعه را، کشور را، نیروهای مسلح را حفظ می‌کنند. امنیت نیروهای مسلح را سازمان های حفاظت اطلاعات حفظ می‌کنند (حضرت امام خامنه‌ای ^{مدظله‌العالی}) در دیدار فرماندهان و مدیران ساحفاهای ن.م در ۱۳۹۱/۱۰/۲۷) بنابراین هدف از شکل گیری حفاظت اطلاعات در ارگان های دفاعی و امنیتی؛ تأمین امنیت و صیانت از آن‌ها است. از منظر دین مبین اسلام حفاظت اطلاعات دستگاه‌های دفاعی - امنیتی باید شرایطی پدیدآورند که کارکنان در قلمرو سازمانی، از لحاظ عینی و ذهنی احساس آرامش و اطمینان نمایند و دستگاه‌های اطلاعاتی دشمن برای نفوذ احساس ناامنی کنند.

ضرورت و اهمیت حفاظت اطلاعات اسلامی

بنا بر دلایل زیادی می‌توان اثبات کرد که وجود حفاظت اطلاعات در جامعه اسلامی برای جلوگیری از فعالیت های جاسوسی، خرابکاری و براندازی توسط دشمن و پیشگیری از دسترسی آنان به اطلاعات دارای ارزش راهبردی ارگان‌های دفاعی، امنیتی و سایر ارکان حکومت امری لازم

است و فقدان حفاظت اطلاعات می‌تواند میزان و سطح تهدید و شکست‌پذیری‌های حفاظتی و امنیتی ارگان‌های دفاعی، امنیتی و سایر ارکان حکومت اسلامی را افزایش دهد و آن‌ها را در اجرای مأموریت‌های محوله بی‌خاصیت و ناکارآمد سازد؛ بنابراین وجود حفاظت اطلاعات از دیرباز مورد توجه اسلام و حاکمان اسلامی بوده و از آن غافل نبوده‌اند و آن را از ضرورت‌های حکومت می‌دانسته‌اند. در قرآن مجید بر ضرورت آگاهی از تلاش دشمن و هوشیاری و آمادگی در برابر آن‌ها مثل آیه «وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخِرِينَ مَنْ ذُوْنِهِمْ لَا تَعْلَمُوْنَهُمْ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تَنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ» «یا ایُّهَا الَّذینَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا» تاکید داشته است. در سنت و سیره ائمه معصوم علیهم‌السلام وجود سازمان‌های اطلاعاتی و حفاظتی برای بقاء حکومت اسلامی و تامین امنیت و آرامش در سطح جامعه امری لازم و ضروری شمرده شده است. پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در مدت ده سالی که در مدینه حکومت را به عهده داشتند، مأمورانی جهت جمع‌آوری اخبار دشمنان داشتند که اخبار را به ایشان انتقال می‌دادند. (شبه‌دینی پاشاکی و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۵) و نوعی کمر بند امنیتی برای حفظ نیروهای خود به وجود آورده و با نیرومند ساختن سیستم حفاظت اطلاعات سدی در مقابل دشمن ساخته و او را از دسترسی به اطلاعات ذی‌قیمت محروم و در رسیدن به اهدافشان ناکام ساخته بودند. (حاجی‌زاده و عابدی، ۱۳۹۱: ۱۳) حضرت علی علیه‌السلام در طول سیره حکومتی شان توجه شایانی داشت و آن حضرت وجود حفاظت اطلاعات را برای صیانت از تامین کنندگان امنیت نظیر نیروهای مسلح، سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی در مقابل دشمنان داخلی و خارجی لازم و ضروری می‌دانستند. بنابراین پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و حضرت علی علیه‌السلام در سیره حکومتی شان وجود حفاظت اطلاعات را جهت مقابله با فعالیت‌های جاسوسی دشمن و صیانت امنیتی از قلمرو حکومتی شان امری ضروری دانسته‌اند و با در دستور کار قرار دادن حفاظت اطلاعات تهاجمی و نفوذ دادن عناصر اطلاعاتی مورد اعتماد خود به محیط امنیتی دشمن، به جمع‌آوری اخبار و اطلاعات به پرداختن به موقع تهدیدهای دشمن را خشی و بی‌خاصیت سازند.

ویژگی و خصوصیات نیروهای حفاظت اطلاعات از منظر قرآن و سنت^۱

از منظر قرآن مجید: اطاعت و اجرای دستورها، هوشیار در برابر دشمن، توانایی علمی، داشتن قدرت جسمی، تهذیب نفس و حسن اخلاق و علاقه آگاهانه به وظیفه و درک اهمیت آن از مهم ترین ویژگی‌های است که کارکنان حفاظت اطلاعات بایستی داشته باشند. از نگاه معصومین علیهم السلام، به خصوصیات و شرایط عمومی و اختصاصی اشاره اندک‌ه دارا بودن تدین و صلاحیت، انتخاب افراد هوشیار و خردمند، تجربه و آگاهی، دشمن نبودن، تن‌پرور و سست نبودن، از افراد پست و دون نبودن، بی‌اراده و بی‌فکر نبودن، نبودن از بندگان و بردگان و افراد بی‌مقدار، شرایط عمومی است که کارکنان حفاظت اطلاعات برخوردار باشند؛ و راست‌گو، وفادار و امانت‌دار بودن، شجاعت، ایمان داشتن به نفس عمل، انتخاب نیروهای صلاحیت‌دار و شایسته، استفاده از نیروهای مزین به محاسن اخلاقی و در ارتباط با مردم، داشتن اعتماد به نفس و خویشتن‌داری، ثبات و پایداری صفات و شرایط خصوصی مورد نیاز نیروها در دستگاه حفاظت اطلاعات اسلامی است.

مبانی اندیشه‌ای و تفسیری حفاظت اطلاعات اسلامی

حفاظت اطلاعات اسلامی برخوردار از مبانی اندیشه‌ای در حوزه‌های هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی است. از نظر هستی‌شناسی، در گفتمان اسلامی تمامی سیاست‌ها، رفتارها و منابع قدرت موجود با «خداوند متعال» ارزش امنیتی پیدا می‌نماید. از دیدگاه اسلام، توحید، نبوت، معاد، عدل و امامت گزاره‌های هستی‌شناسی هستند. از نظر انسان‌شناسی، در دین مبین اسلام انسان دارای کرامت ذاتی است و دستگاه حفاظت اطلاعات اسلامی در تمام فعالیت‌ها و پیگیری‌های اطلاعاتی و اجرایی، کرامت کارکنان مورد توجه است و هرگونه توهین، تحقیر و یا هر عمل دیگری که به کرامت و حیثیت انسانی لطمه بزند، ممنوع است. از نظر معرفت‌شناسی مهم‌ترین منابع و ابزار شناخت حفاظت اطلاعات اسلامی معرفت حسی، عقلی و وحی است.

تفاوت حفاظت اطلاعات اسلامی با حفاظت اطلاعات در مکتب‌های غیر اسلامی

دستگاه حفاظت اطلاعات اسلامی با حفاظت اطلاعات در مکتب‌های غیر اسلامی از نظر مباحث هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی تفاوت‌های اساسی وجود دارد، به طوری که در حفاظت اطلاعات اسلامی به‌عنوان یک دستگاه اطلاعاتی امنیت‌ساز در همه سیاست‌ها، رفتارها و منابع قدرت، تابع احکام و مقررات دین مبین اسلام است و توحید در کانون مرکزی آن قرار دارد و توسل به روش‌های نامشروع برای کشف حقیقت ممنوع است. در حالی که حفاظت اطلاعات در

۱- برای هر کدام از ویژگی‌ها و صفات ذکر شده از منظر قرآن مجید و معصومین علیهم السلام مصادیق متعددی ذکر شده که به دلیل طولانی شدن مقاله از پرداختن به آن‌ها اجتناب شد.

مکتب‌های مادی تفسیر مادی از انسان داشته و با وجود اینکه انسان در تمام ابعاد محور بوده و انسان تمام مناسبات خود را تنظیم می‌کند لیکن در عمل به حفظ حقوق و کرامت آن پایبند نیستند و استفاده از پیشرفته‌ترین فناوری‌ها و تکنیک‌های علمی، شکنجه و فشار روحی و روانی و جسمی به متهم از ابزارهای کارآمد برای کسب اطلاعات از متهم است.

فقه و حفاظت اطلاعات اسلامی

فقه و حفاظت اطلاعات اسلامی از دیگر موضوعات مورد مطالعه در فصل دوم پژوهش بوده و بیان گردید با توجه به حرمت احکام اولیه، احکام ثانویه و حکومتی در حوزه فعالیت‌ها و مأموریت‌های حفاظت اطلاعات اسلامی موضوعیت دارد به طوری که هرگاه دستگاه حفاظت اطلاعات در اجرای مأموریت‌های خود اصل اولی حرمت داشته باشد، بنا به ضرورت، اضطرار و یا تأمین مصلحت می‌تواند از آن اصل اولی عدول کند.

فن‌ها و روش‌های حفاظت اطلاعات اسلامی

دستگاه حفاظت اطلاعات اسلامی به منظور اشراف اطلاعاتی، مقابله با فعالیت‌های اطلاعاتی دشمن و صیانت از منافع و ارزش‌های بنیادی خود از فنون و ابزارهای مختلفی بهره می‌گیرد که با توجه به آنچه در آیات و سیره ائمه معصومین علیهم‌السلام آمده که مهم‌ترین آن‌ها کسب اطلاعات از طریق منابع انسانی، کسب اطلاعات از طریق تجهیزات فنی، تعقیب و مراقبت اطلاعاتی، مصاحبه اطلاعاتی، تحقیق اطلاعاتی، بازجویی اطلاعات، فن‌های عملیات تهاجمی (نفوذ فریب) است.

مفاهیم فرامین و تدابیر

دو مفهومی که در این رساله مورد استفاده قرار گرفت مفاهیم فرامین و تدبیر بود که منظور از فرامین فرمایشات و دستورهای فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) است که مستقیماً به موارد و موضوعی خاص دلالت دارد و عموماً دارای ابلاغ رسمی از سوی مراجع منتسب به ایشان مانند ستاد کل نیروهای مسلح، دفتر فرماندهی معظم کل قوا و... می‌باشد. (دانشکده امام هادی علیه‌السلام، ۱۳۸۶: ۱۳) و تدبیر عبارت از فرمایشات و سخنان فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) که تعیین‌کننده اهداف و مقصود نهایی اجرای وظایف و مأموریت‌ها است. این دسته از بیانات کلان بوده، دارای محدوده زمانی و مکانی بسته‌ای نبوده و می‌بایست سرلوحه برنامه‌ریزی و اجرای مأموریت‌ها قرار گیرد. (دانشکده امام هادی علیه‌السلام، ۱۳۸۶: ۱۳)

روش‌شناسی:

پژوهش حاضر از نوع تحقیق توسعه ای است و روش تحقیق آن «تحلیل محتوای کیفی» بود. برای گردآوری داده‌های این پژوهش از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد از روش کتابخانه‌ای برای بررسی اسناد و درروش میدانی از مصاحبه با خبرگان بهره گرفته شد. ابزارهای گردآوری داده‌ها درروش کتابخانه‌ای، فیش‌برداری و ابزار گردآوری داده‌ها درروش میدانی، مصاحبه عمیق بود. برای کسب نظر خبرگان و کارشناسان مطلع در احصاء مقوله‌ها، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها و تائید اعتبار علمی الگوی از روش دلفی استفاده شد. پژوهش دارای دو جامعه: ۴۷۵ فرمان و تدابیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص حفاظت اطلاعات و خبرگان و صاحب‌نظران برای اعتبار یابی نتایج و یافته‌های تحقیق بود. پژوهش به دلیل تمام شمار بودن، فاقد حجم نمونه بود ولی در مرحله اعتبار یابی با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند ۱۰ نفر به‌عنوان جامعه آماری انتخاب شد. پایایی با استفاده از روش آزمون - آزمون و روایی با استفاده از روش معطوف به داده‌ها انجام شده است. روش تحلیل داده‌ها به این شکل بود که در گام نخست با بهره‌گیری از روش «تکوین استقرایی مقوله‌ها» و با تحلیل محتوای دقیق فرامین و تدابیر، تعداد ۶۹۴ مقوله استخراج شد. در گام دوم ویرایش و پالایش مقوله‌ها از طریق تجمیع، دسته‌بندی و مقایسه مقوله‌ها، مفاهیم دارای بار معنایی مشابه و مشترک در طبقه‌بندی‌های یکسان قرار گرفتند و تعداد مقوله‌ها به ۲۵۲ مقوله کاهش داده شد. در گام سوم برای احصاء شاخص‌ها، نسبت به پالایش یا ادغام مقوله‌ها اقدام و ۱۴۰ شاخص استخراج شد. در گام چهارم طی یک فرایند علمی و خبرگی، شاخص‌ها از جهت وجوه تشابه و تفاوت باهم مقایسه شدند سپس شاخص‌هایی که حول محور مشترکی قرار داشتند و می‌توانستند اجزاء تشکیل‌دهنده یک مؤلفه باشند، در یک طبقه سازمان‌دهی شدند و بر اساس این فرایند علمی، تعداد ۲۳ مؤلفه استخراج شد. در گام پنجم مؤلفه‌هایی که دارای مفاهیم مشترک و مشابه بودند در ذیل یک طبقه سازمان‌دهی شدند و تعداد ۶ بعد شامل مأموریت، ساختاری، مدیریت و رهبری، نظامات، منابع انسانی و فرهنگی استخراج شد. فرایند تبدیل شاخص‌ها به مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها به ابعاد در پیوست شماره یک نمایش داده شده است. تعریف عملیاتی مفاهیم پژوهش عبارت‌اند از:

الگوی راهبردی: در این پژوهش منظور این است که با تکیه بر آراء، تدابیر و فرامین امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تدوین منطقی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های اصلی راهبردی و تنظیم روابط بین آن‌ها،

تصویری جامع و یکپارچه از حفاظت اطلاعات اسلامی ارائه گردد به طوری که نحوه دستیابی به اهداف حفاظت اطلاعات را امکان پذیر سازد.

تدابیر: منظور مجموعه فرمایش های فرماندهی معظم کل قوا (مدظله العالی) در خصوص سازمان های حفاظت اطلاعات است که جنبه راهبردی داشته و تعیین کننده جهت گیری اهداف و اقدامات سازمان های حفاظتی است. این تدابیر در شرفیابی ها، دیدارهای خصوصی و عمومی با روسا و یا مدیران و کارکنان بیان شده است.

حفاظت اطلاعات اسلامی: سازمانی است که در مأموریت پیشگیری، کشف، شناسایی و مقابله با فعالیت های جاسوسی، خرابکاری و براندازی دشمن، صیانت از کارکنان و حفاظت از اطلاعات و اسرار خودی، بر اساس قانون و موازین شرعی عمل نماید.

فرامین: منظور فرمایشات و دستورهای فرماندهی معظم کل قوا (مدظله العالی) در خصوص حفاظت اطلاعات است که از سوی مراجع رسمی متناسب به ایشان نظیر ستاد کل نیروهای مسلح، دفتر فرماندهی معظم کل قوا و... به سازمان های حفاظت اطلاعات ابلاغ می شود.

تحلیل داده ها

الف: ویژگی های جامعه شناختی جامعه آماری

جدول شماره ۳: مشخصات جامعه آماری

جمع کل	سن		تحصیلات			سابقه خدمت		فراوانی
	۵۰ و بیشتر	۴۵-۴۹	دکتری	دانشجوی دکتری	کارشناسی ارشد	۳۰ سال و بیشتر	۲۵-۲۹	
۱۰	۵	۵	۵	۳	۲	۷	۳	تعداد
۱۰۰	۵۰	۵۰	۵۰	۳۰	۲۰	۷۰	۳۰	درصد

توزیع فراوانی جدول ۳ نشان می دهد: از نظر سابقه خدمت ۳ نفر از جامعه آماری بین ۲۵-۲۹ سال و ۷ نفر ۳۰ سال و بیشتر سابقه خدمت داشته اند. از نظر تحصیلات ۵ نفر دارای دکتری، ۳ نفر دانشجوی دکتری و ۲ نفر هم دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده اند. همچنین از نظر سن ۵ نفر بین ۴۵-۴۹ سال و ۵ نفر دیگر ۵۰ سال و بیشتر بوده است.

ب: تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها فعالیتی هوشمندانه به منظور تحلیل داده‌ها، روشن ساختن واژه‌ها و مفاهیم به کاررفته در متن موضوع مورد مطالعه و سپس مقوله‌بندی، طبقه‌بندی مقوله‌ها و تعیین روابط بین مقوله‌ها است. در این پژوهش فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) متناسب با سؤال‌های تدوین شده به شیوه‌ای نظام‌مند و گام‌به‌گام و با رویکرد استقرایی به شرح ذیل پاسخ داده شد.

سؤال فرعی اول: شاخص‌های الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) کدام است؟

۱- ب: مقوله‌بندی فرامین و تدابیر

برای دستیابی پاسخ به این سؤال با بررسی و مطالعات اسنادی که به عمل آمد، تعداد ۴۷۵ فرمان یا تدبیر جمع‌آوری شد. در گام نخست محقق با بهره‌گیری از روش «تکوین استقرایی مقوله‌ها» به مطالعه اکتشافی و توصیفی داده‌ها پرداخت سپس داده‌ها را در قالب مفاهیم و یا مقوله‌ها، سازمان‌دهی نمود. مقوله‌بندی، فرایند مفهوم‌سازی، طبقه‌بندی مفاهیم در قالب گروه‌هایی از مقوله‌ها و تعیین روابط میان آن‌ها است. در این گام با مطالعه و تحلیل دقیق فرامین و تدابیر^۱ تعداد ۶۹۴ مقوله استخراج شد.

۲- ب: خلاصه‌سازی مقوله‌ها

از تعداد ۶۹۴ مقوله احصاء شده تعدادی از مقوله‌ها به تنهایی برخوردار از پیام روشنی بودند و یک سری دیگر از مقوله‌ها که

خصوصیات و یا وجوه مشترکی باهم دارند و یا از تواتر برخوردارند باهم ترکیب شدند و در قالب یک مقوله جدید

سازمان‌دهی شدند؛ بنابراین طی این فرآیند تعداد ۲۵۴ مقوله استخراج شد.

در گام بعدی برای درک و تفسیر بهتری از مقوله‌های به دست آمده و رسیدن به شاخص‌های پژوهش، ۲۵۰ مقوله‌های به دست آمده، مورد ارزیابی و پالایش قرار گرفته و تعدادی از مقوله‌ها ویرایش و تعداد دیگری از مقوله‌ها که مشابه، تکراری و یا وجوه مشترکی باهم داشتند و در قالب عناوین کلان‌تری امکان تجمیع آن‌ها وجود داشت، باهم ادغام شدند و مفاهیم جدیدتری استخراج

^۱ - به دلیل طبقه‌بندی سری فرامین و یا تدابیر از درج آن‌ها در مقاله اجتناب شد.

شد؛ بنابراین با پالایش و یا ادغام تعداد ۲۵۴ مقوله، تعداد ۱۴۰ مقوله که در واقع شاخص‌های الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی هستند برابر جدول ۴ استخراج شدند.

جدول ۴: شاخص‌های الگوی حفاظت اطلاعات اسلامی

شاخص		
تدوین چشم‌انداز	پیش‌بینی و آینده‌نگری	سبک رهبری حکیمانه و برخوردار از درک به هنگام
هدف‌گذاری	بهبود فرایند تصمیم‌گیری	بهره‌گیری از شیوه‌های مدیریتی کارآمد
تفکر راهبردی	جان‌نشین پروری (هم‌تاسازی)	ابتناء برنامه بر اهداف، سیاست‌ها و راهبردها
سیاست‌گذاری	ترسیم وضعیت مطلوب قابل حصول	تحلیل و شناخت دقیق وضعیت موجود
مدیریت عقلایی	عدم اتکا صرف بر بودجه	ارزیابی عملکرد دقیق و مستمر برنامه‌ها
مدیریت نهادی	رویکرد تهاجمی اطلاعاتی بر دشمن	توجه و اهمیت به فرایند محوری
هدایت و اصلاح‌گری	انجام عملیات تهاجمی علیه دشمن	برخورداری از روحیه تحولی (تحول‌آفرینی)
عدالت‌ورزی	مراقبت و پیشگیری عالمانه و مؤمنانه	عدم هراس از تغییر و استقبال از آن
اعمال مدیریت کیفیت	پیش‌بینی و تحلیل اطلاعاتی	بهبودسازی فرایند گزارش‌ها و شکایات
تحول‌گرایی	توجه و رسیدگی به خانواده کارکنان	اشراف اطلاعاتی بر دشمن (رصد دشمن)
پیشرو بودن	تأمین سعادت و عزت اجتماعی	کشف و ختنی سازی تهدیدها و اقدامات ضد امنیتی دشمن
مقابله به هنگام و مؤثر	اجتناب از گمان بد (سوءظن)	اشراف اطلاعاتی بر خودی (رصد حوزه خودی)
حفظ کرامت کارکنان	ارتباطات کاری مؤمنانه و برادرانه	ایجاد حس گلاویزی با دشمن در فرماندهان و کارکنان
حفظ منزلت ایثارگران	عزم و اراده جدی و وجدان کاری	تأمین امنیت معنوی، اطلاعاتی، اخلاقی و روانی و سیاسی
تأمین سکینه و اطمینان	رحمت و مودت با کارکنان	تأمین معیشت عزت‌مندانه و رفاه و پیشرفت کارکنان
تواضع و فروتنی	آمادگی دائمی همه‌جانبه	جوان‌گرایی مبتنی بر تجربه (استفاده از جوان‌ها و مدیران مجرب و کارآزموده)
تقوا و پرهیزکاری	حیطه‌بندی عالمانه و مؤمنانه	برخورداری از روحیه جهادی و انقلابی
امانت‌داری	مقابله با اسراف و تبذیر	شدت و قاطعیت با دشمن (دشمن‌ستیزی)
توکل و امید به خدا	منع فعالیت‌های اقتصادی	اعتماد افزایی در محیط مأموریتی
نظم و انضباط فردی	تقویت و ارتقاء توانمندی‌های حرفه‌ای	ممنوعیت ورود به دسته‌بندی‌ها و جناح‌بندی‌های سیاسی
عزت‌نفس	پژوهش محوری/ محصول محور	تبدیل دانش ضمنی به دانش عینی (تجربه‌نگاری)
اعتدال محوری	تشیع و رعایت حدود شرعی	اسلامی بودن محتوای علمی تولیدشده
خودباوری	آمادگی دائمی روحی و عملیاتی	شدت و قاطعیت با دشمن (دشمن‌ستیزی)
مطالبه‌گری	دانش‌بنیاد و آموزش محوری	ضابطه‌مندی (قانون‌گرایی و قاعده‌مندی)
حفظ کرامت کارکنان	عدالت‌ورزی و اعتدال محوری	تعامل هم‌افزای اجزاء درون سازمان

شاخص		
خود مراقبتی	هوشیاری (هوشمندی)	تعامل و همکاری دستگاه‌های حفاظتی با همدیگر
اطاعت‌پذیری	استحکام ساخت درونی	خودکفایی و بومی‌سازی ابزار و تجهیزات اطلاعاتی
بیمناکی مقدس	همه‌جانبه‌نگری (جامع‌نگری)	بهره‌گیری از فن‌آوری‌های پیشرفته اطلاعاتی
حفظ بیت‌المال	یکپارچه‌سازی سازمانی	ورود و بهره‌گیری از قابلیت‌های فضای سایبری
توانمندسازی کارکنان	منعطف و انطباق‌پذیر	بهینه‌سازی و تأمین امنیت شبکه‌های ارتباطی و سامانه‌های اینترنتی
ولایت مداری	تحکیم و تقویت انضباط سازمانی	شایسته‌گماری (سازمان‌دهی و انتصابات)
آرمان‌گرایی	سازمان‌دهی بهینه	نظارت دائم، قوی، جدی و به‌موقع
تکلیف‌گرایی	گردش هوشمند نیروی انسانی	کنترل دقیق مأموریت و کارکنان حفا
دین‌مداری	جذب هدفمند نیروی انسانی	برخورد شدید با مفاسد و موارد انحراف در مأموریت
قداست معنوی	رصد و مراقبت دائمی	قاعده‌مند کردن برخورد با خطاها
صیانت امنیتی	شایسته‌یابی (عضو یابی)	شناخت هوشمندانه تهدیدات و آسیب‌پذیری‌ها
دقت و تیز بینی	شایسته‌گزینی (گزینش)	روند شناسی علمی مسائل حفاظتی و امنیتی
تدبر و تفکر	شایسته‌پروری (تربیت و آموزش)	تولید متقن و به‌موقع تحلیل‌های اطلاعاتی
دوراندیشی	شایسته‌سنجی (ارزشیابی)	تعیین استانداردها و شاخص‌های کمی و کیفی کنترلی
معرفت دینی	آسیب‌شناسی دقیق و به‌موقع	پایش اطلاعاتی فعالیت‌ها و مأموریت‌ها و سامانه‌ها
پویایی و بالندگی	بارز رسی فعال، بینا و شنوا	همراه‌سازی فرماندهان و مسئولان
چابک‌سازی	رصد و سنجش مرتب برنامه‌ها	تقدم به پیشگیری و آگاه‌سازی قبل از برخورد
هوشمندی سازمانی	پیشگیری از غفلت درونی حفا	تعامل فرا سازمانی با حفظ استقلال (جامعه اطلاعاتی، امنیتی و قضایی)
انضباط سازمانی	رصد و تحلیل محیطی	حضور میدانی در مأموریت (دیده‌بانی دائمی)
شایسته‌خواهی	هشدار دهی مؤثر و به‌موقع	کنترل هدفمند کارکنان و مأموریت‌ها
شایسته‌شناسی	پایش امنیتی هدفمند کارکنان	مصون‌سازی کارکنان، مأموریت، اطلاعات، اماکن و تجهیزات
شایسته‌داری	اشراف اطلاعاتی محیطی	

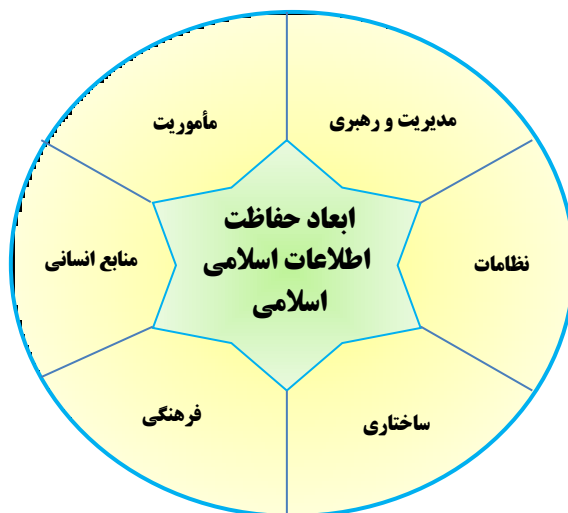
سؤال فرعی دوم: مؤلفه‌های الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بر مبنای اندیشه‌ها، آراء،

نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام است؟

رای دستیابی به مؤلفه‌های تحقیق، شاخص‌ها از جهت وجوه تشابه و تفاوت و روابط میان آن‌ها باهم مقایسه شدند سپس شاخص‌هایی که حول محور مشترکی قرار داشتند و می‌توانستند اجزاء تشکیل‌دهنده یک مؤلفه باشند، در یک طبقه سازمان‌دهی شدند. سپس نسبت به نام‌گذاری هریک از طبقات (مؤلفه‌ها) اقدام شد. لذا بر اساس این فرآیند تعداد ۲۳ مؤلفه به شرح ذیل استخراج شدند.

• طرح‌ریزی و تفکر راهبردی	• ایجاد شرایط دستیابی به حیات طیبه (حیات طیبه کارکنان)
• هدایت و سرپرستی	• بصیرت افزایی
• برنامه‌ریزی	• کارآمدی
• تحول و تعالی	• سازمان‌دهی و به‌کارگیری تعالی‌بخش
• صیانت امنیتی از محیط خودی	• نظارت و کنترل درون‌سازمانی (صیانت درونی)
• ارزش‌های کارکردی	• ارتباطات مؤثر و تعامل سازنده
• تمرکز بر دشمن	• فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات روزآمد
• نظام پیشگیری	• نظام شایسته‌سالاری
• ویژگی‌های اخلاقی	• نظام جامع تولید و تحلیل اطلاعات
• ویژگی‌های شخصیتی	• نظام جامع کنترل و مراقبت امنیتی
• ویژگی‌های سازمانی	• ارزش‌های اساسی
• توسعه دانش و مهارت افزایی	

سؤال سوم: ابعاد الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی مبتنی بر اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام اند؟

برای دستیابی به پاسخ سؤال سوم با بهره‌گیری از روش استقرایی مؤلفه‌هایی که دارای مفاهیم مشترک و مشابه بودند در ذیل یک طبقه قرار داده و سازمان‌دهی شدند سپس نسبت به نام‌گذاری

هریک از طبقات (ابعاد) اقدام شد. در نمودار دایره‌ای (۵) ابعاد الگوی موضوع مورد مطالعه نمایش داده شده است.

سؤال اصلی: الگوی راهبردی مناسب برای حفاظت اطلاعات اسلامی بر اساس اندیشه‌ها، آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) کدام است؟

با توجه به مباحث ارائه شده در فصل دوم تحقیق و یافته‌های حاصله از تحلیل محتوای فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) (جدول ۶ و نمودار گرافیکی ۷) بر اساس روش تحلیل محتوای کیفی و با رویکرد استقرایی تعداد ۶۹۴ مقوله استخراج شد و از طریق پالایش و ادغام مقوله‌های مشابه و تکراری و طبقه‌بندی آن‌ها، شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی استخراج گردید.

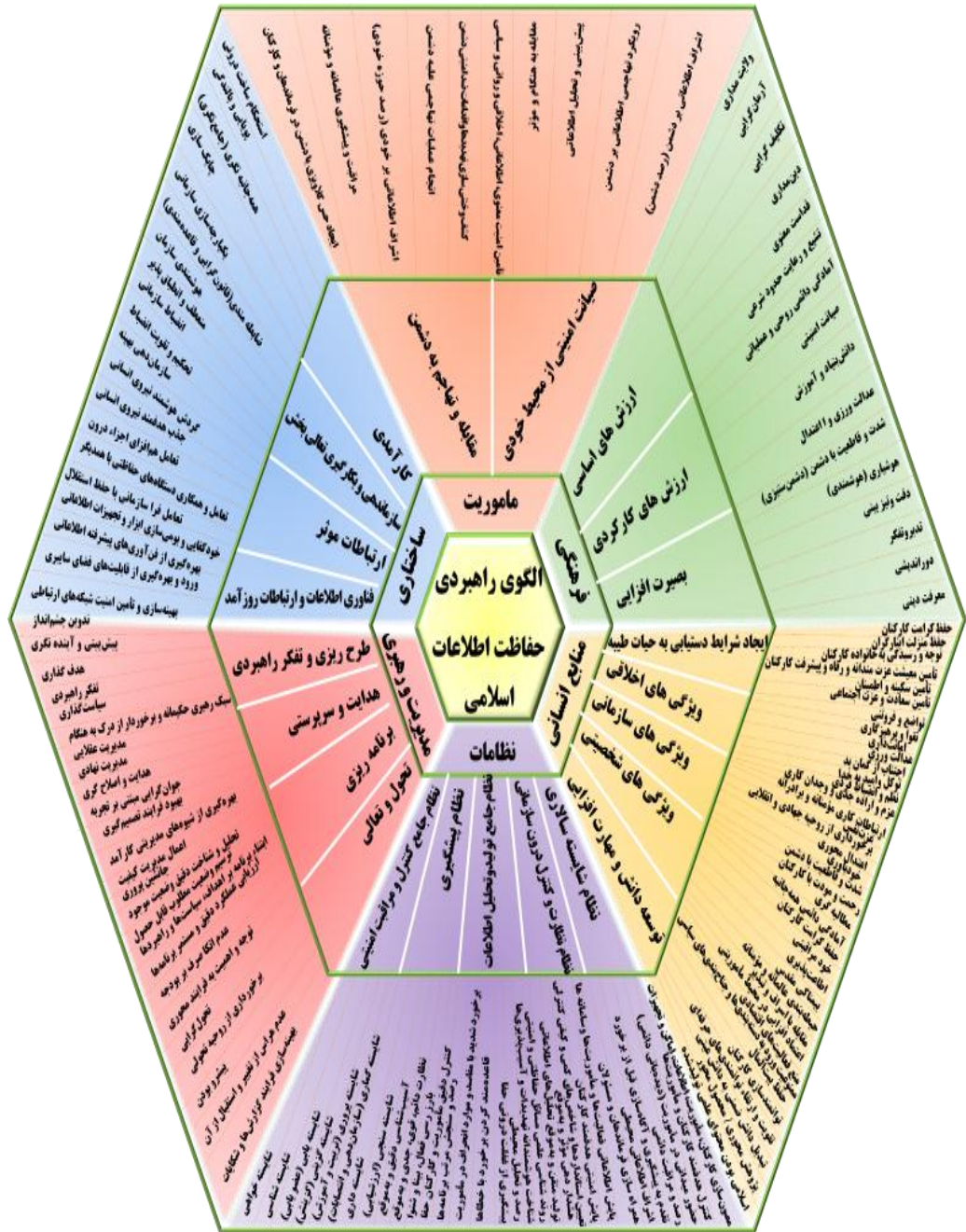
جدول ۶: فراوانی مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی به تفکیک ابعاد

عنوان	ابعاد	مؤلفه		شاخص	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی	مأموریت	۲	۹	۱۱	۷
	ساختاری	۴	۱۷	۲۰	۱۴
	مدیریت و رهبری	۴	۱۷	۲۵	۱۸
	نظامات	۵	۲۲	۳۱	۲۲
	منابع انسانی	۵	۲۲	۳۷	۲۷
	فرهنگی	۳	۱۳	۱۶	۱۲
	جمع کل	۲۳	۱۰۰	۱۴۰	۱۰۰

- این الگوی دارای ۶: بعد مأموریت، ساختاری، مدیریت و رهبری، نظامات، منابع انسانی و فرهنگی است.
- در بعد «مأموریت» از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) تعداد ۱۲۹ مقوله استخراج شد. بر اساس این مقوله‌ها تعداد ۱۱ شاخص و ۲ مؤلفه تحت عناوین «مقابله و تهاجم به دشمن و صیانت امنیتی از محیط خودی» احصاء شد.

- در بعد «ساختاری» تعداد ۱۳۶ مقوله از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استخراج شد. سپس از طریق پالایش و ادغام مقوله‌های مشابه و تکراری و طبقه‌بندی مفاهیم مشترک و مشابه تعداد ۲۰ شاخص و ۴ مؤلفه با عناوین «کارآمدی، فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات روزآمد، ارتباطات مؤثر و تعامل سازنده، سازمان‌دهی و به‌کارگیری تعالی بخش» تدوین شد.
- در بعد «مدیریت و رهبری» تعداد ۱۲۳ مقوله از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استخراج شد. سپس از طریق پالایش و ادغام مقوله‌های مشابه و تکراری و سازمان‌دهی و طبقه‌بندی مفاهیم مشترک تعداد ۲۵ شاخص و ۴ مؤلفه «طرح‌ریزی و تفکر راهبردی، تحول و تعالی، برنامه‌ریزی و هدایت و سرپرستی» تدوین شد.
- در بعد «نظامات» تعداد ۷۲ مقوله از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استخراج شد. سپس با پالایش و ادغام مقوله‌های مشابه و تکراری و سازمان‌دهی مفاهیم مشابه تعداد ۳۱ شاخص و ۵ مؤلفه با عناوین «نظام پیشگیری، نظام جامع کنترل و مراقبت امنیتی، نظام شایسته‌سالاری، نظام جامع تولید و تحلیل اطلاعات و نظارت و کنترل درون‌سازمانی» استخراج شد.
- در بعد «منابع انسانی» تعداد ۱۶۴ مقوله از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استخراج شد. بر اساس این مقوله‌ها تعداد ۳۷ شاخص و ۵ مؤلفه «ایجاد شرایط دستیابی به حیات طیبه (حیات طیبه کارکنان)، ویژگی‌های اخلاقی، توسعه دانش و مهارت افزایی، ویژگی‌های سازمانی، ویژگی‌های شخصیتی» تدوین شد.
- در بعد «فرهنگی» تعداد ۷۱ مقوله از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استخراج شد. سپس از طریق پالایش و ادغام مقوله‌های مشابه و تکراری و طبقه‌بندی مفاهیم مشترک تعداد ۱۶ شاخص و ۳ مؤلفه «ارزش‌های اساسی، بصیرت افزایی، ارزش‌های کارکردی» تدوین شد.

نمودار گرافیکی (۷): الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی

نتیجه‌گیری:

- با توجه به ویژگی‌های علمی و فقهی مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) و تسلط کامل به مبانی اجتهادی و تجارب بالای حکومتی معظم له، الگوی ارائه‌شده از جامعیت کامل برخوردار بوده و حفاظت اطلاعات اسلامی را تضمین می‌کند.
- وجود حفاظت اطلاعات در نظام اسلامی از جایگاه و منزلت بالایی برخوردار بوده و از ضرورت‌های حکومت تلقی شده است و با تکیه بر منابع فقه اسلامی (قرآن، سنت و عقل)، شواهد متقن و روشنی برای اثبات ضرورت و اهمیت حفاظت اطلاعات در حکومت اسلامی بیان شد.
- در نظام اسلامی نیروهای دفاعی و امنیتی به‌عنوان تأمین‌کنندگان امنیت و بازوی قدرتمند نظام در جهت صیانت و دفاع از کیان اسلامی، همواره در معرض تهدیدهای دشمنان داخلی و خارجی قرار دارند و لازم است که دستگاه‌هایی همچون حفاظت اطلاعات ایجاد شود تا از آن‌ها در مقابل رخنه و نفوذ دشمن و هر جریان مضر صیانت کند؛ بنابراین هدف از شکل‌گیری حفاظت اطلاعات در جامعه اسلامی صیانت امنیتی از کارکنان و مأموریت دستگاه‌های دفاعی و امنیتی است.
- در الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی برخلاف دستگاه‌های اطلاعاتی مکتب‌های مادی که در راستای نیل به اهداف و مأموریت‌های خود، هدف توجیه‌گر وسیله بوده و از هر شیوه و ابزاری استفاده می‌نمایند؛ برای تحقق مأموریت‌های خود از اصول و مبانی دین مبین اسلام عدول نکرده و استفاده از شیوه‌ها و ابزارهای نامشروع در دستور کار آن قرار ندارد و توسل به روش‌های نامشروع برای کشف حقیقت، ممنوع است.
- نتایج حاصله از تحلیل محتوای فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) نشان داد الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی دارای شش بعد مأموریت، ساختاری، مدیریت و رهبری، نظامات، منابع انسانی و فرهنگی است و هرکدام از این ابعاد به همراه مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با آن‌ها، با نقشی که ایفا می‌کنند هم در ارتقاء قدرت و

پیش کنش گری به موقع و به هنگام حفاظت اطلاعات علیه اهداف و راهبردهای دشمن و هم در افزایش استحکام ساخت درونی حفاظت اطلاعات و در نتیجه پایدارسازی امنیت در محیط مأموریتی شان مؤثر هستند:

• در بعد «مأموریت»:

۱۹ درصد از مقوله‌های استخراج شده از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص مأموریت‌های حفاظت اطلاعات اسلامی است. مقابله و تهاجم به دشمن و صیانت امنیتی از محیط خودی دو مأموریت و یا رسالتی هستند که در سیره حکومتی پیامبر اکرم (صلی علیه وآله وسلم) و حضرت علی (علیه‌السلام) و تدابیر و فرامین مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر آن‌ها تصریح شده است. پیامبر گرامی اسلام (صلی‌الله علیه و آله و سلم) و حضرت علی (علیه‌السلام) در سیره حکومتی شان مقابله با فعالیت‌های جاسوسی دشمن و صیانت امنیتی از قلمرو حکومتی شان ضروری دانسته‌اند و با در دستور کار قرار دادن حفاظت اطلاعات تهاجمی و نفوذ دادن عناصر اطلاعاتی مورد اعتماد خود به محیط امنیتی دشمن، به جمع‌آوری اخبار و اطلاعات به پردازند و به موقع تهدیدهای دشمن را خنثی و بی‌خاصیت سازند. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در فرامین متعددی بر اتخاذ رویکرد تهاجمی در مأموریت‌های حفاظت اطلاعات تأکید فرموده‌اند که اتخاذ این رویکرد دستاوردهایی چون نفوذ به حصار دشمن برای اتخاذ اقدامات اطلاعاتی و عملیاتی، ناامن سازی محیط برای دشمن، استقرار دیواره آتش و افزایش توانمندی مقابله به هنگام در خنثی‌سازی فعالیت‌های دشمن به همراه دارد و یا در مأموریت صیانت از حوزه خودی، نتایج حاصله از فرامین معظم له بیان‌گر، تمرکز بر اشراف اطلاعاتی در حوزه خودی، مراقبت هدفمند از کارکنان و مأموریت‌ها، پیشگیری بر اساس تحلیل‌های صحیح از تهدیدها و آسیب‌پذیری‌های حوزه مأموریتی، مقابله بهنگام با جرائم و برخورداری از توان تحلیل و پیش‌بینی امنیتی اقدامات دشمن تأکید داشته‌اند که دستاورد نهایی این اقدامات، ایجاد امنیت مطلوب و پایدار است.

• در بعد «ساختاری»

۲۰ درصد از مقوله‌هایی که از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استخراج شد، در حوزه ساختار الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی بود که توجه به هر کدام از شاخص‌های ارائه شده در ذیل مؤلفه‌های «کارآمدی، فناوری اطلاعات و ارتباطات روزآمد، ارتباطات مؤثر و

تعامل سازنده، سازمان‌دهی و به‌کارگیری تعالی‌بخش» در فرآیند برنامه‌ریزی‌ها، قابلیت و توانمندی حفاظت اطلاعات را برای تمرکز حداکثری بر مأموریت‌های اصلی، مراقبت و پیشگیری عالمانه و مؤمنانه افزایش می‌دهد از جمله دستاوردهای این ساختار: استحکام ساخت درونی، بالندگی و بهبود عملکرد سازمانی، تعامل هم‌افزای درون و برون سازمانی و ارتقاء توان بازدارندگی در مقابله با فعالیت‌های اطلاعاتی و عملیاتی دشمن است.

• در بعد «مدیریت و رهبری»

مدیریت و رهبری در الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی از اهمیت و جایگاه بالایی در بین ابعاد ذکر شده برخوردار است، به طوری که ۱۷ درصد از مقوله‌های استخراج شده از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) مرتبط با این بعد بوده است. این بعد عاملی قوی و اطمینان‌بخش برای تحول و تعالی، بالندگی و تحقق اهداف حفاظت اطلاعات اسلامی به حساب می‌آید و با بهره‌گیری از شیوه‌های مدیریتی کارآمد اسلامی، نقش بنیادینی در تولید امنیت پایدار در قلمرو مأموریتی و استحکام ساخت درونی حفاظت اطلاعات دارد.

• در بعد «نظامات»

در الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی، نظامات به دلیل برخورداری از نظام ارزشی اسلامی، بین تمامی اجزاء و عناصر آن، ارتباطی مستحکم و جهت‌دار وجود دارد و همه‌ی نظامات آن بر پایه همین نظام ارزشی استوار است. پیشرفت و بهبود عملکرد حفاظت اطلاعات تابعی از طراحی و اجرای درست نظامات است، هرچه عناصر مرتبط با هر نظام به‌درستی ایفای نقش نمایند موفقیت حفاظت اطلاعات را در پیشبرد و تحقق رسالتش بیشتر خواهد کرد. در این پژوهش ۱۰ درصد از مقوله‌های استخراج شده از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) راجع به نظامات بوده که با تحلیل محتوای کیفی صورت گرفته ۵ نظام با عناوین «نظام پیشگیری، نظام جامع کنترل و مراقبت امنیتی، نظام شایسته‌سالاری، نظام جامع تولید و تحلیل اطلاعات و نظام نظارت و کنترل درون‌سازمانی» استخراج شد. طراحی و پیاده‌سازی صحیح نظامات مذکور، نتایجی چون اجرای درست فعالیت‌ها، افزایش سطح بهره‌وری، ارتقاء سطح کارآمدی و استحکام ساخت درونی حفاظت اطلاعات اسلامی را به همراه دارد.

• در بعد «منابع انسانی»

منابع انسانی به‌عنوان مهم‌ترین دارایی و سرمایه یک سازمان، نقش بسیار زیادی در تحقق اهداف

سازمانی دارد. در الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات اسلامی، ۲۴ درصد از مقوله‌های احصاء شده از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) مرتبط با منابع انسانی بوده و از بیشترین فراوانی برخوردار بوده است. بر اساس این مقوله‌ها تعداد ۳۷ شاخص و ۵ مؤلفه «ایجاد شرایط دستیابی به حیات طیبه، ویژگی‌های اخلاقی، توسعه دانش و مهارت افزایی، ویژگی‌های سازمانی و ویژگی‌های شخصیتی» استخراج شد. این مؤلفه‌ها به همراه شاخص‌های مرتبط با آن‌ها، بیشترین تأثیر را در الگوی مورد مطالعه و فرهنگ‌سازمانی حفاظت اطلاعات اسلامی دارد؛ و به دلیل اشتراک نظری که در عقاید، باورها، ارزش‌ها و ادراکات مدیران و کارکنان به وجود می‌آورد، باعث اعتماد متقابل و ترغیب مدیران و کارکنان به همکاری بیشتر می‌شود، فرایند تصمیم‌گیری‌های سازمانی بهبود می‌یابد، انسجام، تعهد روابط و هم‌افزایی سازمانی ارتقاء می‌یابد؛ بنابراین نظام ارزشی که در سایه این بعد در الگوی راهبردی مورد مطالعه شکل می‌گیرد نتایج و دستاوردهای زیادی به همراه دارد به گونه‌ای که در حوزه مأموریتی قدرت حفاظت اطلاعات را برای اشراف اطلاعاتی بر دشمن و ایجاد بازدارندگی امنیتی و پاسخ‌گویی هدفمند و به هنگام به تهدیدات محیط مأموریتی را افزایش می‌یابد و در محیط درونی حفاظت اطلاعات، به‌طور مستمر برخوردار از مدیران و کارکنانی بارو حیه جهادی و انقلابی، انعطاف‌پذیر، پاسخگو به نیازها و پایه‌رکاب برای اجرای مأموریت‌ها است.

• در بعد «فرهنگی»

این بعد ناظر بر ارزش‌های اساسی حاکم بر حفاظت اطلاعات اسلامی و در واقع سمت‌وسوی حرکت حفاظت اطلاعات را معین می‌سازند. ۱۰ درصد از مقوله‌های استخراج‌شده از متن فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) مرتبط با این بعد بوده است که در ۳ مؤلفه با عنوان‌های «ارزش‌های اساسی، ارزش‌های کارکردی و بصیرت‌افزایی» و ۱۶ شاخص تدوین شد. دین‌مداری، ولایت‌مداری، آرمان‌گرایی، تکلیف‌گرایی، قداست معنوی، رعایت حدود شرعی، دشمن‌ستیزی، هوشیاری، آمادگی دائمی، دانش‌محوری، اعتدال‌محوری و دیگر شاخص‌های استخراج‌شده، ارزش‌هایی هستند که باید در تمامی سیاست‌ها، رفتارها و فعالیت‌ها و فرایندهای اجرایی حفاظت اطلاعات اسلامی مشهود باشد و جزء فرهنگ مسلط سازمانی باشند و در تمام سطوح سازمانی مدیران و کارکنان بالاترین سطح از سازگاری و همراهی با آن‌ها داشته باشند. تفاوت اساسی حفاظت اطلاعات اسلامی با دستگاه‌های اطلاعاتی مکتب‌های مادی در همین ارزش‌ها و میزان

پایبندی به آن‌ها نهفته است.

• یافته‌های حاصله از فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مبین این است که حفاظت اطلاعات اسلامی برخوردار از فرهنگ مکتبی، آرمان‌گرا، قانون‌گرا و ضابطه‌مند، تعالی‌بخش و تحول‌گرا است.

• یافته‌های حاصله از فرامین و تدابیر بیانگر این است که الگوی کارکردی و رفتاری حفاظت اطلاعات اسلامی، ایجابی و مبتنی بر مشی اعتدال‌گرایانه بوده و الگوهای سلبی و سخت‌گیرانه و یا سهل‌انگارانه جایگاهی ندارد.

مذاقه در فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بیانگر این است که معظم له در فرایند فعالیت‌های اطلاعاتی و عملیاتی دستگاه‌های حفاظت اطلاعات دارای دغدغه‌هایی هستند که لازم است مسئولان و کارکنان در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های اجرایی نسبت به رعایت آن‌ها اهتمام جدی داشته باشند. از جمله این دغدغه‌ها: ظلم و خشونت در فرایند کارها، نگاه محکومانه نسبت به کارکنان حوزه مأموریتی، ورود به حیطه شخصی افراد، سوءظن بی‌دلیل، احضار بی‌جا، بازداشت برای اعمال فشار و گرفتن اقرار یا اثبات جرم، ورود به حوزه‌های خارج از مأموریت، قرار گرفتن کارکنان حفاظت اطلاعات‌ها در پرتگاه‌های اخلاقی و مالی و سیاسی، و همچنین بی‌تفاوت بودن در مقابل انحراف و نابهنجاری‌های محیط مأموریتی، ارائه و ارسال گزارش‌های خلاف واقع یا غیر متقن، کوتاهی در ایجاد حصار حفاظتی و اطلاعاتی لازم و ناتوانی در فهم و درک اینکه «دشمن در فکر چیست؟» و به تبع آن عدم استطاعت در امر پیشگیری، صیانت و مقابله مؤثر و هوشمندانه بانفوذ آن و درنهایت از دست دادن مشروعیت به دلیل عدم اجرای وظیفه و نداشتن کارایی و کارآمدی در انجام آن است.

منابع و مأخذ:

- قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی.
- امام خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۱)، ولایت فقیه (حکومت اسلامی) تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام.
- امام خامنه‌ای، سید علی، مجموعه تدابیر، فرمان‌ها و سخنرانی‌های معظم له، تهران.
- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳)، نرم‌افزار حدیث ولایت، تهران.
- آریانپور، عباس (۱۳۶۹)، فرهنگ کامل انگلیسی فارسی، جلد پنجم، چاپ چهارم، تهران، امیرکبیر.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۰) ارکان الگوی حفاظت اطلاعات در اسلام، مجموعه مقالات همایش سرتاسری حفاظت اطلاعات آینده، ج سوم، تهران: دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام، ۱۱-۲۲.
- برزنونی، محمدعلی، (۱۳۹۰)، خود حفاظتی در اندیشه و منابع اسلامی؛ رهیافتی نظری، مجموعه مقالات همایش سراسری حفاظت اطلاعات آینده، ج سوم، تهران، دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام، ۲۰۸ - ۱۷۱.
- حاجی‌زاده، نصیر، عابدینی، باقر، (۱۳۹۱)، آشنایی با ساحفاسا، تهران: دانشگاه امام حسین علیه‌السلام.
- دفتر سیاست‌گذاری و نظارت راهبردی حفاظت اطلاعات نیروهای مسلح، (۱۳۹۳)، نظام جامع حفاظت اطلاعات نیروهای مسلح، تهران: کوثر.
- دانشکده امام هادی (علیه‌السلام) (۱۳۸۶)، همایش تخصصی - کاربردی تدابیر و فرمان‌ها فرماندهی معظم کل قوا پیرامون مأموریت‌های ساحفاسا، تهران: امام هادی (علیه‌السلام).
- رجبی‌دوانی، محمدحسین (۱۳۹۰)، حفاظت اطلاعات در نهضت حسینی علیه‌السلام، مجموعه مقالات همایش سراسری حفاظت اطلاعات آینده، ج سوم، تهران: دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام، ۹۵-۱۱۲.
- سلمانی، احمد (۱۳۸۸)، طراحی الگوی راهبردی ارتقای بهره‌وری سازمان حفاظت اطلاعات ارتش، رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی.

- شب‌دینی پاشاکی، محمد و دیگران (۱۳۹۱)، سیره حفاظتی و اطلاعاتی امامان معصوم علیه‌السلام، قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی - زمزم هدایت.
- صالحی، محمود (۱۳۹۰) حفاظت اطلاعات در دهه چهارم (شاکله، ابعاد، دامنه، روش‌ها و راهبرد) جلد ۱، تهران، دانشگاه جامع طباطبایی.
- عابدی، احمد (۱۳۹۰) نقش ایمان و تعهد در ارتقاء امنیت فردی و سازمانی، مجموعه مقالات همایش سراسری حفاظت اطلاعات آینده جلد ۳، تهران: دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)، دانشکده امام هادی علیه‌السلام، ۶۴-۹۴.
- عنایتی، لطفعلی (۱۳۹۱)، نقش تربیت و آموزش تخصصی حفاظت اطلاعاتی با رویکرد سیستمی در کارآمدی ساحفاجا، رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی.
- عاشوری، ذبیح‌الله، (۱۳۹۱)، الگوی مناسب مدیریت منابع انسانی در سازمان حفاظت اطلاعات ارتش ج.ا.ا، رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی.
- کرمی، رضا (۱۳۹۰) نقش فن‌آوری اطلاعات در ارتقای بهره‌وری سازمان حفاظت اطلاعات ارتش واریه الگوی بهینه، رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی.
- میرجعفری، سید اصغر (۱۳۹۳)، ارائه الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- معین، محمد (۱۳۷۱) فرهنگ شش‌جلدی معین، ج اول، چاپ هشتم، تهران: امیرکبیر.
- نادی، حمیدرضا (۱۳۹۲)، ارائه الگوی راهبردی حفاظت اطلاعات ملی جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- واجدی، سید عباس (۱۳۹۰) حفاظت اطلاعات در جنگ‌های پیامبر اسلام، اسلامی؛ مجموعه مقالات همایش سراسری حفاظت اطلاعات آینده، ج سوم، تهران، دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام. ۱۱۳-۱۳۸.

